

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 1 av 11

OPPGAVE ②

I denne oppgaven vil jeg drøfte håp i ungdomsbøker, med utgangspunkt i artiklene til Sonja Svensson og Ase Marie Ommundsen. De tre bøkene jeg har valgt fra persum er Johan Harstad's "Darlah - 172 timer på månen", Harald Rosenlow-Eegs "Yatzy" og Tone Kjerulfs "Den mørke siden av månen".

Jeg vil først ta for meg relevante elementer av ungdomsbokas utvikling, med utgangspunkt i persumartiklene, før jeg videre drøfter disse femene i de tre romanene. Til slutt vil jeg komme med en konklusjon.

Sonja Svensson mener at ungdomsb kene på 1990-tallet ikke lenger f r   være positive, men det på 1970- og 80-tallet var det fremdeles håp i ungdomslitteraturen. Gjennom 1960- og 70-tallet skjedde det en stor endring i denne litteraturen. Barn gikk lengre på skolen, og jobbet ikke lenger f r de var 16 år. Ungdom ble et tydeligere begrep. På 1970-tallet ble ungdomsb kene mer sosialrealistiske.

Marianne Koch Knudsen skriver i sin artikkel "Utviklingen av ungdomsboka" om hvordan forfattere tok opp temaer innenfor sosialrealisme, som skilsmisse, flytting, pendling, miljøforurensing og kjærlighet. Bøkene var fremdeles på mange m ter typiske dannelsesromaner med en trygg hjemme-ute-hjemme-struktur. Forfatteren var ofte mer til stede i teksten som en tydelig voksenstemme som rettet leseren. Det var på en måte et filter mellom bokas noen ganger utfordrende temaer og leseren selv. Svensson mener at dette voksenfilteret har blitt borte. Det var ofte voksne karakterer som fungerte som veivisere både for bokas karakterer og leser, men denne voksenautoriteten fikk seg en knekk.

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 2 av 11

Svensson mener dette kom av sosialrealistiske tendenser, som en høyere skilsmisserate, flere enslige foreldre og en økende vekst av narkotikabruk. Mange ungdommer ~~følte~~ følte nå at de måtte ta vare på seg selv, noe som gjenspeilet seg i ungdomslitteraturen. Sosialrealismen fortsatte på 1980-tallet, men ifølge Svensson ble det nå for stort fokus på mørke temaer som død, narkotika, sex, misbruk og vold. Hun mener at ungdomslitteraturen normaliseres det arvikende og der hvor unge lesere på 1970-tallet fikk håpefulle romanser blir de nå sittende igjen uten håp.

Ase Marie Ommundsen skrev sin artikkel flere år etter Svensson, og hun mener at det fremdeles er håp i ungdomslitteraturen. Hun trekkes fram bøkene "Yotzy" av Harald Rosalow-Æg og "Ingerhøy" av Janne Teller. Sistnevnte bok har en meget dystert og voldelig handling, men Ommundsen mener at den ender på en håpefull note. Hovedpersonen har fått mer innsikt, noe som gir den ellers svært dystre boka en håpefull slutt.

Svensson drøfter også om form har blitt viktigere enn innhold i 90-tallets ungdomslitteratur. Hun mener at mange forfattere er mer opptatt av å ha en god estetikk i romanen sin enn å tenke på innholdet. Det er tydelig at både Tone Kjørli og Harald Rosalow-Æg er opptatt av struktur i romanene sine. Begge bruker tilbakeblikk og en ikke-kronologisk struktur hvor leseren ~~rette~~^{må} sette sammen bitene selv. Johan Harstad har en tydeligere kronologisk struktur. Jeg mener at selv om det er tydelig at forfatterne er opptatt av det estetiske, er de like opptatt av innhold.

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 3 av 11

Tone Kjærnlis bok "Den mørke siden av månen" handler om 16 år gamle Kim. Han har nettopp mistet bestekompisen sin, Kris. De to var tett knyttet til hverandre og hadde få andre venner. En nyttårsaften stjeler det en cykle, Kris faller ned fra balkongen og dør. Kim blir vitne til det hele, og blir sittende igjen med en stor skyldfølelse.

"Den mørke siden av månen" er en sterk og krevende roman som tar for seg alvorlige temaer som død og skyldfølelse. Boka har en struktur som gjør at ting blir avslørt litt etter litt. Leseren skjønner tidlig at Kris er død, og at Kim føles skyldfølelse. Måte handlingen er fra Kims synsvinkel, leseren får ikke innblikk i hva de andre karakterene tenker.

Svensson skriver om hvordan voksenautoriteten har fått seg en knekk, og at ungdommen på mange måter blir overlatt til seg selv, mens ommundsen skrives om hvordan det faktisk finnes voksenpersoner i ungdomslitteratur som ikke er ute eller i ødelegge for hovedpersoner, men i hjelpe. Jeg vil nå drøfte hvordan voksenpersonene fremstilles i Kjærnlis roman.

Kim er en innestuttet gutt og han vil ikke snakke om sorgen og skyldfølelsen. Foreldrene hans er skilt, og moren har også hatt en ny kjæreste som har flyttet ut. Svensson skrives i sin artikkel om hvor ofte far ikke er tilstede i ungdomslitteratur. Heller ikke Kims far er til stede. Han bor et annet sted i landet og har ny kjæreste. Tidlig i boka snakker Kim med far på telefonen, og han vil gjerne komme på besøk. Men da far sier at hans nye kjæreste er gravid, trekker Kim seg. Det er ingen tvil om at Kims far bryr seg om sønnen sin, men han fremstilles som noe klønete og fraværende. Han er ikke villig til å ta seg fri fra jobben for å være sammen med sin

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 4 av 11

traumatiserte sønn. På mange måter oppfyller far-karakteren i denne boka Sverrsons bekymringer, selv om det er tydelig at han er glad i sønnen sine og vil hjelpe. Han får det bare ikke helt til.

Kims mor gjør så godt hun kan under disse omstendighetene. Hun strekker stadig ut en hånd for å hjelpe sønnen sin, men hun frettes seg una.

Kims lærere forsøker også å hjelpe, noen litt mer en andre. Det er spesielt en mannlig lærer som nærmest blir som en farstigur. Han gjør så godt han kan, men Kim tolker ofte ting i negativ forstand, slik tenninger ofte gjør. Kims indre dialog viser at han forstår at de voksne vil hjelpe, men han klarer ikke å ta imot hjelp, på grunn av skyldfølelsen han har. Denne følelsen blir særdeles forsterket etter et møte med avdøde Kris' mor.

Dette møtet har satt dype spor i Kim og er hovedgrunnen til at han føler så mye skyld. Kjersti hintes først til hva som har skjedd, men leseren forstår at Kim ikke vil møte Kris' foreldre. Flere ganger i boka forsøkes Kris' foreldre og bror å ta kontakt med Kim, men han unngår dem fordi han er redd for hva de vil si. Til slutt kommer det fram at Kris' mor har spurt Kim om "hvorfor han ikke gjorde noe?". Kim føler mye på dette, og er redd for å bli konfrontert igjen.

Selv om Kim tenker negative tanker om de voksne, vil nok leseren forstå at de voksne karakterene gjør så godt de kan under omstendighetene, og at det er Kim som ikke ses klart. Han klager over hvor mye den mannlige læreren maser på ham om å søke på stoler, men da læreren bare har med seg Kim og hjelper med å

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 5 av 11

fylle ut søknader, blir Kim veldig lettet og glad.

Kjærntli brukes også mye plass på å beskrive Kims forhold til sin søster og beskrives dette som et realistisk søskenforhold. De krangler, men når ting betyr noe er de der for hverandre.

Kims skyldbelevelse ender til slutt i et klimaks, og etter å ha drukket alkohol på en fest bryter han helt sammen på trappa hjemme. Han blir omringet og trøstet av både mor, søster og venninne, som alle hele tiden har vært der for ham.

"Den mørke siden av minen" tar som sagt opp tunge temaer, men jeg mener at dette er en realistisk og velskrevet roman som er full av håp. Observante lesere vil skjønne at Kim styrer fra seg de som prøver å hjelpe, og det er lett å se hvordan de voksne gjør så godt de kan.

Siste delen av boka er Kims brev til avdøde Kris. Her kommer det fram at han har begynt å ta de voksnes råd, og han har begynt å gå til helseveseter, for å snuble om det vanskelige som har skjedd.

Leseren får også vite at Kim til slutt tar mors råd om å møte Kris' familie igjen. Det er Kims møte med Kris' sjokkede mor og hennes kommentar som er hans verste møte med en voksenperson, men Kris' mor ber om unnskyldning og sier at det ikke var Kims feil, noe som er en enorm lettelse for ham. Han har også en negativ erfaring hvor han sier en løve, men her ber han selv om unnskyldning. Begge disse hendelsene viser hvordan han utviler seg, og gir leseren et håp om at det faktisk er mulig å komme seg ut av det som framstår som en umulig ~~sorg~~ ~~grens~~ Selv om boka tar

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 6 av 11

for seg slike tunge temaer, har den ikke "idyllfobi" etter min mening.

Noe av det siste som stjer er at Kim Brennes brevene han har skrevet til Krig, og spres uten på graven hans. Kim er klar for å gå videre med livet sitt, selv om han fremdeles sørger. Han går for å være en innestuttet gutt som skyver for seg de voksne, til å åpne seg opp og gå videre med livet sitt.

Alle voksenkarakterene i denne boken er realistisk beskrevet, ut fra Kims perspektiv. Leseren skjønner at ting ikke alltid er slik Kim tror det er.

Harald Rosenløw-Eegs "Yatzy" får også opp mørke og dystre temaer som død og skyldfølelse. Her møter leseren Dag Vidar, Daggi, som flytter inn i et nytt fosterhjem. Gjennom en ikke-kronologisk struktur får leseren vite at Daggi kommer fra et voldelig hjem. Han har blitt mishandlet av sin storebror. Etter en ulykke hvor Daggi løber med fyrstikker brenner huset ned og storebror dør. Dette kommer ikke helt klart fram før slutten i boka, og det preger Daggi gjennom hele fortellingen. Han blir satt inn i en ny fosterfamilie med to foreldre og en lillebror.

Dette er en av romanene Osmundsen trekkes frem i sin artikkel om høptendens i dagens ungdomsbøker. Jeg er enig i at dette er en bok full av håp, selvom det er en tragisk handling. Mye av dette er på måten Rosenløw-Eeg skapes trygge og gode voksenkarakterer.

Daggis opplevelser hos Kjell og Reidun viser at ikke alle voksne er gode foreldre, og dette gjør at han har problemer med å stole på voksne. Men de nye fosterforeldrene

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 7 av 11

viser Daggi en tillit han ikke har opplevd før. De oppfordrer ham til å kalle dem mamma og pappa, og han skal dele rom med lillebror Gustav, selv etter det som har skjedd. Daggi er overrasket over dette, og også den kjærligheten og beundringen han får fra Gustav.

Daggi møter også en særdeles dyktig lærer, Anders, som gir mye for å hjelpe ham.

Disse tre voksenkarakterene har en tydelig autoritet og alle opplever også Daggis negative sider. Han sier Anders og mamma, og begge blir tydelig skuffet og lei seg. Etter en dramatisk opplevelse med Gustav, blir også pappa sint.

Daggi forsøker å fremprovosere dette sinnet, men får et ærlig svar av pappa om at han er forbanna, men det vil gå over. Slik mener jeg at Rosenlow-Eeg gir voksenkarakterene enda mer troverdige. De blir sinte og lei seg, men gir ikke opp Daggi, noe som gir et håp til den barnlige leseren.

På samme måte som Kim, går Daggi gjennom en tydelig utvikling. Dette ser man først og fremst i forholdet til lillebroren. Noe av det verste Gustav gjør er å kalle Daggi storebror. På grunn av Daggis dårlige erfaring med storebrødre blir han svært sint og nekter ~~for~~ Gustav å gjøre dette igjen. Men ~~ett~~ er ny brann i botas slutfase, ~~blir~~ det svært dramatisk for Daggi og Gustav. ^{Daggi} kaller ~~han~~ Gustav for lillebror og leseren forstår at Daggi nå føler seg som en av familien og er klar for å slippe mennesket inn på seg igjen.

Slik ender "Yatzy" også på en håpefull note, selvom det ofte er en dystert og mørk roman. Leseren blir ikke forlatt i et mørke, slik Svensson frykter, men får se at det finnes håp selv etter traumatiske opplevelser.

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 8 av 11

Både "Yatzey" og "Den mørke siden av månen" tar for seg andre aktuelle temaer som festing, kjærlighet og vennskap. Men også i sine beskrivelser av disse temaene mener jeg at de to forfatterne ikke tar fra leseren håp, selv om det mange ganger ser mørkt og dystert ut. Både Daggi og Kim opplever situasjoner de færreste lesere vil gjerne se igjen i, siden det er såpass alvorlige tema. Disse karakterene er vel beskrivende for det Svensson kaller avvirkende, men jeg mener at de ikke blir alminneliggjort. Problemer blir realistisk beskrevet og begge bøkene ender håpefullt. Man kan også argumentere for at "Yatzey" nærmest er urealistisk håpefull og at Daggi klarer seg nesten for bra etter omstendighetene, men jeg mener at det er viktigere å etterlate leseren med en følelse av håp, enn å være altfor realistisk.

Den barnlige leseren har mindre tekstkompetanse enn en voksen leser, og jeg mener at det er en viktig tendens i ungdomslitteratur at man ikke skal ta håpet fra leseren. Selvom bøkene er friske og tar opp tunge og krevende tema er de etter min mening ikke preget av "idyllfobi".

Jeg har spart "Darlah- 172 timer på månen" til slutt, fordi den skiller seg såpass ut fra de to andre bøkene. Dette er ikke en sosialrealistisk ungdomsroman, men en science fiction-bok. Men det er lett å trekle inn Svenssons og Ommundsens tanker og argumenter om håp i ungdomslitteraturen også her. Svensson skriver blant annet om hvordan hun mener at fantasy- og science fiction-litteraturens vold og ondskap også påvirker sosialrealistisk ungdomslitteratur. På 1980-tallet eksploderte

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 9 av 11

antallet ungdomsbøker innen denne sjangeren, noe Svensson mener ~~er~~ er en av grunnene til "idyllboblen" i ungdomslitteratur.

"Darlah" handler om tre ungdommer fra Stavanger, Paris og Tokyo. De har vunnet en tur til månen, med en ny månedspedisjon fra NASA. Gjennom en fjerde hovedperson, en eldre senil mann, skjønner leseren at dette oppdraget blir farlig, men ikke hvorfor.

"Darlah" er delt inn i to deler. Første delen introduserer karakterene, mens andre delen er når de møtes på NASAs treningsleir og så drar til månen.

Harstad bruker lang tid på å introdusere karakterene, spesielt Mia fra Norge. Denne delen av romanen er realistisk og tar for seg karakterenes hverdagsproblemer med venner, kjærlighet og familie.

Når de lander på månen begynner fryktelige ting å skje og de fleste dør. Mia er den eneste som klarer å flykte tilbake til jorda. Leseren skjønner raskt at også Mia har blitt "smittet" og ikke er Mia lenger, men et romvesen, selv om hun har Mias utseende. Hun har brutalt livet av familien sin, inkludert sin autistiske lillebror.

Romanen ender med at romvesnene tar over jorda og tilsynelatende alle mennesker dør. Skuffende dystre slutt kan man ikke få.

Men også Harstad velger å avslutte romanen med et ørlite håp. I epilogen får leseren lese et brev, skrevet av en overlevende som skjuler seg. Man skjønner også at det er noen som finner dette brevet, har menneskene klart å ta tilbake jorda?

Selv om "Darlah" ender med et ørlite håp, er det

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 10 av 11

ingen tvil om at det blir en overveldende dysters slutt for leseren å forholde seg til. Alle karakterene dør, kanskje også hele menneskeheten. De fleste ungdomsbøker innen science fiction og fantasy ender med at heltene seires, så denne slutten vil nok komme som en overraskelse på mange.

Det skapes litt distanse fra det føle at boka er en science fiction-bok. I likhet med Daggi og Kim er også Mia en sterk personlighet, men hun er mer en identifiserbar jente som hamner i en overnaturlig situasjon. Lene Kaaberbol skrives i sin artikkel "Og de levede lykkelig?" om hvordan ^{det} i fantasylitteratur ikke alltid er slik at det er svart/hvitt hva som er godt og vondt. Dette gjelder også for science fiction. Kaaberbol skriver om hvordan barn ofte er sterkere enn voksne, og det ser man også i "Darleh". Mia er den som overlever lengst, og flere av voksenkarakterene er ikke til å stole på. Her får ikke hovedpersonen hjelp av de fornuftige voksne, slik Daggi og Kim får.

Jeg mener at tendensen om håp i ungdomslitteratur absolutt er til stede, slik ommundsen understreker. Det kan nesten virke som om Harstad følte seg nødt til å føye på brevet i epilogen, slik at det hele ikke skulle ende helt svart og forære leseren alt håp. Med den slutten er det iallfall en mulighet for at menneskeheten overlever.

Emnekode : SK-101
Kandidatnr. : 4378
Dato : 23/5-12
Ark nr. : 11 av 11

Begge artikelforfatterne mener at håp er viktig i ungdomslitteratur og det er jeg enig i. Mange barnlige og ungdommelige lesere er lett påvirkelige, derfor er det viktig å etterlate leseren med en følelse av håp, spesielt når boka tar opp tunge og mørke tema.

Harald Rosenløw-Eeg og Tone Kjørnli skrives begge om sterke, sosialrealistiske tema og jeg mener at de fatter dette på en god måte. Begge forfatterne styrer unna en hel mørk avslutning, og etterlater leseren med håp. Svenssen mener at mange forfattere ikke tør å ha en "happy ending", men jeg mener at det ikke er tilfellet her.

John Hørstad har en mye dystre slutt på sin roman, selv om den ender med et lite håp. Men man kan diskutere om den dramatiske slutten overskygges det lille håpet. Jeg mener uansett at Hørstads valg om å inkludere brevet i epilogen viser at forfatteren vil gi leseren et lite håp.

Til konklusjon vil jeg si at det er liten tvil om at håp er en viktig tendens i ungdomslitteraturen, noe man ser i alle tre romanene jeg har skrevet om. Ingen av forfatterne ønsker å etterlate leseren i et mørke, og spesielt i bøkene til Kjørnli og Rosenløw-Eeg er det fornuftige voksenkarakterer som også fungerer som en trøst for leseren.